

Monika Drozd, Patrycja Żegleń, Sławomir Drozd, Marcin Obodyński, Małgorzata Zaborniak
Uniwersytet Rzeszowski

Środowisko społeczno-ekonomiczne a poziom rozwoju fizycznego chłopców ze szkół ponadgimnazjalnych województwa podkarpackiego

Streszczenie

Celem artykułu badawczego było scharakteryzowanie środowiska społeczno-ekonomicznego oraz jego wpływu na rozwój fizyczny chłopców w wieku ponadgimnazjalnym z terenów Podkarpacia. Badania zostały przeprowadzone w 2015 roku. Grupę badawczą stanowiło 281 chłopców. Badania obejmowały sondaż diagnostyczny dotyczący środowiska społeczno-ekonomicznego chłopców, a także pomiary antropometryczne oraz wybrane próby zdolności motorycznych. Dla wymienionych cech i zdolności obliczono średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe oraz współczynnik zmienności Pearsona. Analiza statusu społeczno-ekonomicznego została dokonana zgodnie z sugestiami Bieleckiego (1998) na podstawie ankiety, która dotyczyła wykształcenia rodziców, charakteru wykonywanego zawodu oraz liczby dzieci w rodzinie. Każde pytanie było punktowane 0-4, maksymalnie można było uzyskać 18 punktów. Na podstawie otrzymanych punktów całość badanej zbiorowości została podzielona na trzy grupy:

- o wysokim statusie społeczno-ekonomicznym (SSE),
- o średnim SSE,
- o niskim SSE.

Ocenę budowy somatycznej dokonano na podstawie pomiarów antropometrycznych wysokości i masy ciała. Otrzymane wyniki posłużyły do obliczenia wskaźnika II Queteleta (BMI). Sprawność fizyczna została oceniona na podstawie wybranych zdolności motorycznych - szybkości kończyny górnej oraz mocy kończyn dolnych. Do oceny wyżej wymienionych zdolności posłużyły wybrane próby z testu EUROFIT (Eurofit 1998). Wyniki badań wykazują znaczący wpływ statusu społeczno-ekonomicznego na różnice w budowie ciała – wysokości, masie, a także wskaźniku II Queteleta. Nie można jednak jednoznacznie stwierdzić zależności między SSE a sprawnością fizyczną badanych. Grupa o niskim SSE uzyskała lepsze wyniki niż koledzy z grupy o średnim SSE. Badania wpływu statusu społeczno-ekonomicznego na rozwój fizyczny młodzieży należy oprzeć na dodatkowych kryteriach – np. dostępie do pracy czy dochodzie na jednego członka rodziny z uwzględnieniem wszystkich źródeł dochodów, na podstawie których można precyzyjnie dokonać oceny rozwarstwienia społeczeństwa. Śledzenie tych zmian jest ważne przede wszystkim z tego względu, iż dostarcza cennych informacji dotyczących świadomego kształtowania się polityki socjalnej państwa.

Słowa kluczowe: status społeczno-ekonomiczny, rozwój fizyczny, budowa somatyczna, zdolności motoryczne.

Kody JEL: O15

Wstęp

W wielu krajach, a także Polsce przedmiotem badań antropologów są różnice biologiczne między warstwami społecznymi, a co za tym idzie wykształceniem, wykonywanym zawodem lub grupami społecznymi różnych poziomów urbanizacyjnych. Społeczno-ekonomiczne i kulturowe uwarunkowania znacząco wpływają na aktywność fizyczną, a to z kolei na rozwój i prawidłowe funkcjonowanie organizmu. Większość badań naukowych dotyczących tego zagadnienia wykazała, iż poziom wykształcenia rodzica w dużej mierze kształtuje zainteresowania młodzieży dotyczące aktywności fizycznej.

Na rozwój fizyczny głównie wpływają czynniki genetyczne, obok nich ważne miejsce zajmują czynniki środowiska zewnętrznego, które kształtują rozwijający się organizm ludzki. Dzieci rosną w sposób bardzo zróżnicowany. Niektóre bardzo szybko i ostateczną wysokość ciała osiągają już w wieku kilkunastu lat, inne – rosną nawet po 20. roku życia (Malinowski, Bożiłow 1997).

N. Wolański (2005) wyróżnia dwie grupy czynników środowiskowych działających na rozwijający się organizm ludzki:

- a) modyfikatory społeczno-kulturowe – pochodzenie społeczne, poziom wykształcenia, status społeczno-ekonomiczny rodziny, zawód rodziców;
- b) modyfikatory biogeograficzne – klimat, wysokość nad poziomem morza, ukształtowanie terenu.

Wpływ modyfikatorów społeczno-kulturowych na rozwój dziecka oceniany był w piśmiennictwie polskim bardzo szeroko. Liczne badania wykazały wyraźne zróżnicowanie rozwoju osobniczego w zależności od środowiska zamieszkania i związanego z tym stopnia urbanizacji. Stwierdzono, że dzieci i młodzież wiejska są wyraźnie niższe niż ich wielkomięjscy rówieśnicy. Różnice te powoli zacierają się z uwagi na stopniowe wyrównywanie się statusu społeczno-ekonomicznego ludności zamieszkującej miasto i wieś. Jednocześnie pogłębiające się rozwarstwienie społeczne, wynikające z biedy i bezrobocia, powoduje coraz silniej widoczne różnice społeczne w obrębie środowiska wielkomięjskiego jak również środowiska wiejskiego. Można tu przypomnieć tzw. wsie popegeerowskie, w których status społeczno-ekonomiczny jest wyjątkowo niski, czy ubogie getta w wielkich miastach, oraz wiejskie rezydencje, jak i ekskluzywne dzielnice w wielkich miastach. Wykazany został wyraźny związek między słabszym zaawansowaniem w rozwoju dzieci pochodzących z rodzin wielodzietnych w porównaniu z dziećmi pochodzącymi z rodzin mniej licznych. Uzyskane przez naukowców liczne wyniki badań wyraźnie wskazują na negatywny wpływ stratyfikacji społecznej na rozwój fizyczny dzieci i młodzieży. Pod koniec ubiegłego stulecia zaobserwowano niekorzystny wpływ postępu cywilizacyjnego na zdrowie oraz rozwój fizyczny młodego pokolenia. Przeprowadzone badania wykazały, iż nowe pokolenie jest lepiej rozwinięte pod względem cech fizycznych, jednak odznacza się zdecydowanie gorszą sprawnością motoryczną (Przywęda, Dobosz 2003). Występujące zjawisko narastającej dysproporcji między rozwojem somatycznym a motorycznym dzieci i młodzieży, nazywane przez autorów „syndromem rozwierających się nożyc”, jest poważnym zagrożeniem dla rozwoju fizycznego, a także wpływa na pogorszenie stanu zdrowia całego społeczeństwa. Problem

ten jest szczególnie ważny, ponieważ aktywność fizyczna zajmuje niechlubne ostatnie miejsce w porównaniu z innymi zajęciami podejmowanymi w czasie wolnym. Stanowi to istotne zagrożenie dla zdrowia i kondycji całego społeczeństwa, tym bardziej, że aktywność ruchowa przegrywa dzisiaj z innymi zajęciami podejmowanymi w czasie wolnym niezależnie od statusu społeczno-ekonomicznego rodziny (Kosiba 2008). Rozwój cywilizacyjny ułatwia życie, zwalcza wszelkie niedogodności, które towarzyszyły codzienności wcześniejszych pokoleń, ale przynosi też negatywne skutki. Dzięki komputerom ułatwiliśmy sobie życie, jednak jego tempo drastycznie wzrosło. Młodzież przesiaduje godzinami przed ekranami komputerów, a ze znajomymi spotyka się coraz częściej jedynie na portalach internetowych. Takie zachowania prowadzą do ograniczenia w bardzo dużym stopniu aktywności ruchowej (Kozera, Żarów 2012). W natłoku obowiązków zapominamy, jak ważny dla nas jest zdrowy styl życia, jak aktywność fizyczna może opóźnić procesy starzenia się organizmu, ale przede wszystkim polepszyć jego ogólną sprawność. Wszystko to o co zadbamy teraz, w późniejszym życiu wpłynie na poprawę jego jakości (Drabik 2009). Aktywny styl życia stanowi podstawowy czynnik poprawiający funkcjonowanie układu krwionośnego, oddechowego oraz nerwowego. Bardzo dobrze wpływa na tkankę kostną, mięśniową oraz przemianę materii. Zdecydowanie poprawia wydolność całego organizmu, a przede wszystkim zapobiega wielu chorobom wieku starszego.

Z drugiej strony, jest kilka zjawisk, które pozwalają mieć nadzieje na poprawę stanu pozytywnego zdrowia polskiej populacji w przyszłości. Moda na zdrowy styl życia, nowe formy aktywności fizycznej, zajęcia w klubach fitness prowadzone na sprzęcie najnowszej generacji, ale też możliwość ciekawego i zarazem aktywnego spędzenia czasu bez nakładów finansowych dociera do nas z Zachodu i zrzesza coraz większe grupy fanów (Przywęda, Dobosz 2003). Badania zagadnień dotyczących wpływu struktury społecznej na zróżnicowanie aktywności i sprawności fizycznej zajmują obecnie bardzo ważne miejsce. Świadczą o tym liczne badania i publikacje naukowe eksponujące fakt, iż zmienne społeczne (wykształcenie rodziców, ich status społeczny) wpływają na poziom aktywności i sprawności fizycznej dzieci i młodzieży na świecie. We wczesnym okresie ontogenezy aktywność ruchowa ma nie tylko zasadniczy wpływ na rozwój fizyczny dziecka, lecz także na kształtowanie pozytywnych postaw uczniów wobec kultury fizycznej. Pomaga w opanowaniu przez nich konkretnej wiedzy i umiejętności związanych z samodzielnym sterowaniem sprawnością fizyczną, zdrowiem i wypoczynkiem. Od poziomu aktywności fizycznej i jej efektu – sprawności fizycznej – w dużej mierze zależy biologiczna wartość społeczeństwa, wydajność pracy, samopoczucie, jakość życia (Dencikowska i in. 2010). Wyniki badań Światowej Organizacji Zdrowia wykazują, że 60% Polaków nie uprawia żadnych sportów i jako państwo sytuujemy się z tym wynikiem na jednym z ostatnich miejsc w Europie (WHO 2003). Rezultaty tych badań powinny być zachętą szczególnie dla młodzieży w wieku pokwitaniowym, prowadzącej „siedzący” tryb życia, do zwiększania systematycznej aktywności ruchowej (Dencikowska i in. 2010). Śledzenie tego zjawiska jest szczególnie ważne, ponieważ dostarcza wielu cennych informacji dotyczących świadomego modelowania się polityki socjalnej państwa. Badania prowadzone w tym obszarze pozwalają na określenie zachodzących zmian w grupach o różnym statusie społeczno ekonomicznym (Charzewski 2003).

Metodologia przeprowadzonych badań

W niniejszej pracy poruszono zagadnienia dotyczące rozwoju fizycznego młodzieży z terenów Podkarpacia funkcjonujących w rodzinach o różnym statusie społeczno-ekonomicznym. Zwrócono uwagę na to, jak status społeczno-ekonomiczny wpływa na rozwój fizyczny badanej młodzieży. Wnioski opracowano na podstawie uzyskanych wyników badań, które obejmowały pomiary cech somatycznych – wysokości i masy ciała, a także wskaźnika II Quetelata (BMI) jak również próby zdolności motorycznych – szybkość kończyny górnej oraz moc kończyn dolnych. Do oceny wyżej wymienionych zdolności posłużyły wybrane próby z testu EUROFIT (Eurofit 1998). Dla wymienionych cech i zdolności obliczono średnią arytmetyczną, odchylenie standardowe oraz współczynnik zmienności Pearsona. W badaniach posłużono się także metodą sondażu diagnostycznego, narzędzie badawcze stanowił kwestionariusz ankiety zawierający pytania dotyczące wykształcenia rodziców, charakteru wykonywanego zawodu oraz liczby dzieci w rodzinie. Każde pytanie było punktowane od 0-4, maksymalnie można było uzyskać 18 punktów. Na podstawie otrzymanych wyników całość badanej zbiorowości została podzielona na trzy grupy:

- wysokim statusie społeczno-ekonomicznym (SSE),
- średnim SSE,
- niskim SSE.

Analiza wpływu statusu społeczno-ekonomicznego została dokonana zgodnie z sugestiami Bieleckiego (1998).

Wyniki

Z analizy badań poziomu wykształcenia rodziców przebadanych uczniów (por. wykres 1) wynika, że:

- wśród ankietowanych najczęściej występuje wykształcenie średnie i stanowi ono blisko połowę badanych ojców i matek,
- blisko 40% badanych ojców posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe,
- 27% badanych matek posiada wykształcenie wyższe, które wśród ojców stanowi tylko 13%.

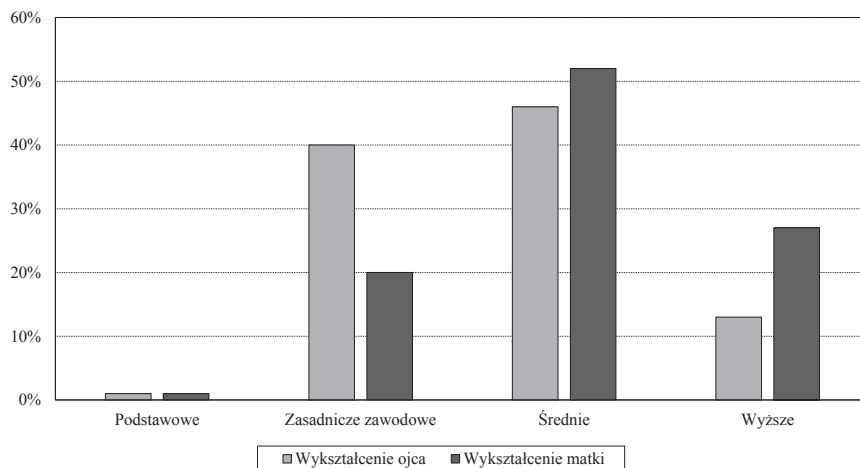
Posiadanie przez rodziców wykształcenia zasadniczego i średniego najprawdopodobniej ma wpływ na charakter wykonywanej przez nich pracy.

Analiza wyników przedstawionych na wykresie 2 wskazuje, iż najliczniejszą grupę badanych stanowią osoby pracujące jako pracownicy fizyczni wykwalifikowani. Prawie 24% ankietowanych matek jest bezrobotna. Najmniej liczną grupę stanowią emeryci i renciści. Wykonywanie pracy w charakterze pracownika fizycznego może rzutować na styl prowadzenia gospodarstwa domowego oraz wysokość dochodów rodziny. Odzwierciedleniem warunków, w których wychowują się badani uczniowie, może być ich stan rozwoju fizycznego.

Dietność jest jedną ze zmiennych mających pośredni wpływ na rozwój fizyczny dzieci (Zadarko-Domaradzka, Tlałka 2007). Wśród badanej zbiorowości 22% stanowi model rodziny jednodzietnej, 46% stanowią rodziny z dwójką dzieci. Troje i więcej dzieci posiada 32% badanej zbiorowości (por. wykres 3).

Wykres 1

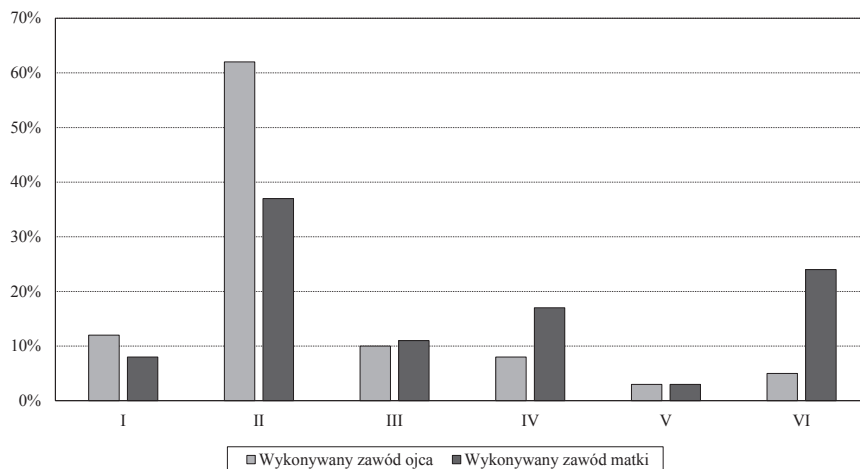
Poziom wykształcenia rodziców badanych chłopców

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Wykres 2

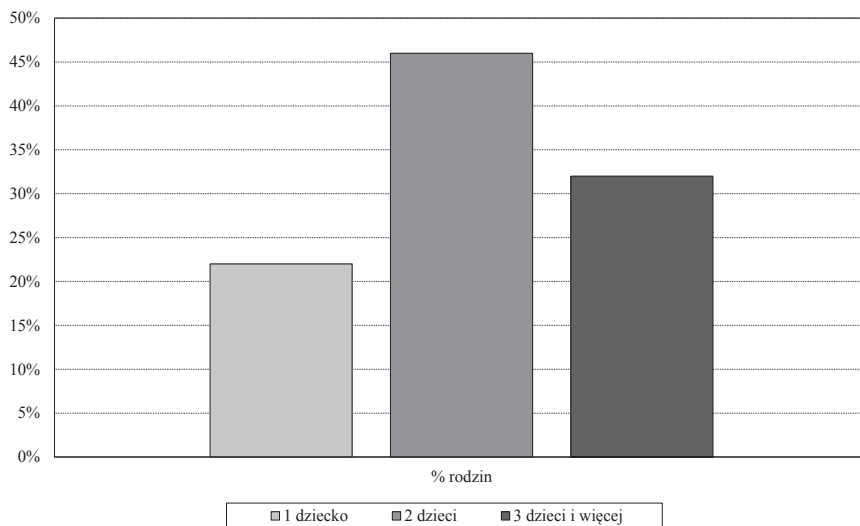
Charakter pracy wykonywanej przez rodziców

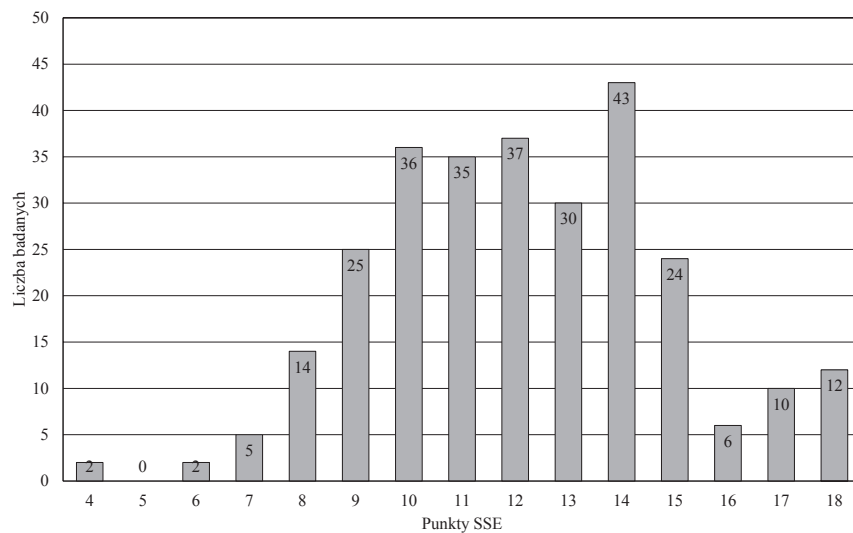
Uwaga: Zawód rodzica

- I – pracownik fizyczny niewykwalifikowany
- II – pracownik fizyczny wykwalifikowany
- III – pracownik umysłowy niewykwalifikowany
- IV – pracownik umysłowy wykwalifikowany
- V – emeryci i renciści
- VI – bezrobotni

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 3**Liczba dzieci w rodzinie**

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 4**Zestawienie liczbowe uzyskanych punktów określających status społeczno-ekonomiczny (SSE)**

Źródło: jak w wykresie 1.

Na wykresie 4 przedstawiono sumę punktów uzyskanych przez badanych. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby o średnim statusie społeczno-ekonomicznym (102 osoby). Następną grupą o wysokim statusie liczyła 95 osób. Najmniejszą grupą pod względem uzyskanych punktów za wykształcenie, wykonywany zawód oraz liczbę dzieci w rodzinie była grupa o niskim statusie ekonomicznym.

Kolejne badania obejmowały pomiary antropometryczne – wysokość ciała i masę ciała chłopców z Podkarpacia. Na podstawie uzyskanych wyników obliczono wskaźnik II Queteleta (BMI).

Tabela 1
Porównanie wysokości ciała badanych chłopców (w cm)

Wysokość ciała						
SSE	N	Min	Max	\bar{x}	SD	V (%)
A	95	172	193	179,68	5,49	4,54
B	102	163	188	177,5	5,53	3,11
C	84	159	190	177,19	3,72	4,06

Uwaga:

- N – liczebność,
- Min – minimalny wynik,
- Max – maksymalny wynik,
- \bar{x} – wartość średnia,
- SD – odchylenie standardowe,
- V (%) – współczynnik zmienności,
- A – wysoki status społeczno-ekonomiczny SSE,
- B – średni SSE,
- C – niski SSE.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Na podstawie danych przedstawionych w tabeli 1 wynika, iż u chłopców najwyższą wartość średnią wysokości ciała 179,68 cm uzyskała grupa o wysokim SSE. Mniejsza różnica średniej wysokości ciała występowała wśród chłopców z pozostałych grup i wynosiła dla grupy B – 177,5 cm i kolejno grupy C – 177,19 cm.

Wśród badanych chłopców występują znaczne różnice wartości średnich masy ciała (por. tabela 2). Zaobserwować można, iż w grupie o niskim statusie wartość minimalna wynosiła 48 kg, zaś maksymalna 95 kg. Najwyższą wartość minimalną 55 kg i maksymalną 105 kg uzyskała grupa o średnim SSE. Grupa A uzyskała najwyższą średnią – 11,27, zaś wskaźnik zmienności V miał wartość najniższą w porównaniu z innymi grupami i wynosił 1,56%.

Wyniki badań zawarte w tabeli 3 wskazują, iż chłopcy pochodzący z grupy o najwyższym SSE są nieznacznie wyżsi i ciężsi, co przekłada się na wyższy wskaźnik masy ciała (BMI) w porównaniu z chłopcami z grup o średnim i niskim SSE. Uczniowie zakwalifikowani do niższej grupy statusu społeczno-ekonomicznego nie odbiegają uzyskanymi średnimi wskaźnika II Queteleta znacząco pod względem somatycznym od swoich rówieśników

z grupy A. Najniższe wskaźniki uzyskała grupa o niskim statusie społeczno- ekonomicznym – 21,80, również wartość minimalna 16,5 oraz maksymalna 28,7 były najniższe w porównaniu z innymi grupami.

Tabela 2
Porównanie masy ciała badanych chłopców (w kg)

Masa ciała						
SSE	N	Min	Max	\bar{x}	SD	V(%)
A	95	50	93	74,27	11,27	1,56
B	102	55	105	71,29	11,57	1,62
C	84	48	95	68,84	11,18	1,62

Uwaga:

- N – liczebność,
- Min – minimalny wynik,
- Max – maksymalny wynik,
- \bar{x} – wartość średnia,
- SD – odchylenie standardowe,
- V (%) – współczynnik zmienności,
- A – wysoki status społeczno-ekonomiczny SSE,
- B – średni SSE,
- C – niski SSE.

Źródło: jak w tabeli 1.

Tabela 3
Zestawienie BMI badanych chłopców

BMI						
SSE	N	Min	Max	\bar{x}	SD	V(%)
A	95	16,9	31,1	22,96	3,36	14,63
B	102	18,5	37,2	22,68	3,68	16,22
C	84	16,5	28,7	21,80	3,04	13,94

Uwaga:

- N – liczebność,
- Min – minimalny wynik,
- Max – maksymalny wynik,
- \bar{x} – wartość średnia,
- SD – odchylenie standardowe,
- V (%) – współczynnik zmienności,
- A – wysoki status społeczno-ekonomiczny SSE,
- B – średni SSE,
- C – niski SSE.

Źródło: jak w tabeli 1.

Kolejne badania obejmowały ocenę zdolności motorycznych na podstawie wybranych prób testu Eurofit.

Tabela 4

Zmienność podstawowych parametrów statystycznych próby szybkości kończyny górnej badanych chłopców

Szybkość kończyny górnej						
SSE	N	Min	Max	\bar{x}	SD	V (%)
A	95	8,3s	14,2s	10,97s	1,47	14,0
B	102	8,9s	18,3s	11,14s	1,94	17,41
C	84	8,2s	16s	11,14s	1,69	15,17

Uwaga:

- N – liczebność,
- Min – minimalny wynik,
- Max – maksymalny wynik,
- \bar{x} – wartość średnia,
- SD – odchylenie standardowe,
- V (%) – współczynnik zmienności,
- A – wysoki status społeczno-ekonomiczny SSE,
- B – średni SSE,
- C – niski SSE.

Źródło: jak w tabeli 1.

Jak wynika z tabeli 4, najlepsze wyniki osiągnęła ponownie grupa A, współczynnik zmienności wynosił 14,0%. Pozostałe grupy nie różniły się między sobą uzyskanymi wartościami średnimi, jednak współczynnik zmienności w grupie B wynosił 17,41%, zaś u chłopców o najniższym statusie społeczno-ekonomicznym wynosił 15,17%.

Tabela 5

Zmienność podstawowych parametrów statystycznych próby mocy kończyn dolnych badanych chłopców

Moc kończyn dolnych						
SSE	N	Min	Max	\bar{x}	SD	V (%)
A	95	190	270	221,57	25,47	1,14
B	102	135	260	205,49	28,71	1,39
C	84	160	260	207,97	25,31	1,21

Uwaga:

- N – liczebność,
- Min – minimalny wynik,
- Max – maksymalny wynik,
- \bar{x} – wartość średnia,
- SD – odchylenie standardowe,
- V (%) – współczynnik zmienności,
- A – wysoki status społeczno-ekonomiczny SSE,
- B – średni SSE,
- C – niski SSE.

Źródło: jak w tabeli 1.

Analiza wyników przedstawionych w tabeli 5 potwierdza osiągnięcie najlepszych rezultatów w grupie o najwyższym statusie społeczno-ekonomicznym, miara rozkładu zróżnicowania cechy wynosi 1,14%. Grupa o niskim SSE uzyskała wartość 207,97 cm, współczynnik zmienności w tej grupie wynosił 1,21%. Najsłabsze wyniki uzyskała grupa B. Na podstawie uzyskanych wyników nie można jednoznacznie stwierdzić znaczącego wpływu statusu społeczno-ekonomicznego na badaną zdolność motoryczną.

Podsumowanie

Czynniki genetyczne, a także środowisko zewnętrzne znacząco wpływają na rozwijający się organizm – jego budowę somatyczną i sprawność fizyczną. Dzięki zmianom społeczno-gospodarczym, które miały miejsce w ostatnich latach zatarły się różnice między miastem a wsią. Obecnie jednak wiadomo, co potwierdzają również przedstawione powyżej wyniki badań, że na rozwój fizyczny znacząco wpływa środowisko społeczno-ekonomiczne rodziny, z której wywodzi się młody człowiek.

Pomiary cech morfologicznych przeprowadzone zgodnie z zasadami techniki martinowskiej (Malinowski, Bożilow 1997) wykazały różnice między wysokością i masą ciała oraz wskaźnikiem II Queteleta (BMI). Najwyżsi oraz najciężsi chłopcy pochodzili ze środowiska o wysokim statusie społeczno-ekonomicznym. Największe różnice zanotowano między badanymi grupami w pomiarach masy ciała – średnio około 3 kg. W próbach oceny zdolności motorycznych najlepsze wyniki uzyskała również grupa A. W pozostałych grupach nie wystąpiły znaczące różnice w ocenie uzyskanych wyników.

Na podstawie przeprowadzonych badań można wnioskować, iż młodzież żyjąca w środowisku o wyższym statusie społeczno-ekonomicznym znacząco różni się pod względem budowy somatycznej od swoich kolegów z grup o średnim i niskim SSE. Badania zdolności motorycznych nie pozwalają jednoznacznie stwierdzić, iż wraz ze wzrostem statusu społeczno-ekonomicznego wzrasta sprawność fizyczna wśród badanych.

Status społeczno-ekonomiczny rodziny odgrywa istotną rolę w rozwoju fizycznym młodych ludzi. Jednak wykształcenie, które we wcześniejszych latach było jedną z głównych różnicujących determinant nie wpływa istotnie na rozwój fizyczny. Z przeprowadzonych badań wynika, iż osoby z wykształceniem zawodowym, pracujące jako pracownicy fizyczni wykwalifikowani częściej znajdują zatrudnienie, co ma znaczący wpływ na status ekonomiczny rodziny. Aby dokładniej zbadać wpływ statusu na rozwój fizyczny dzieci należałoby poddać dodatkowo analizie sumę rzeczywistych dochodów na członka rodziny, jak również przeprowadzić dokładne badania morfologiczne z uwzględnieniem wad postawy ciała, a także stylu życia – sposobu odżywiania się, aktywności fizycznej oraz jej rodzajów. Uzyskane dane dostarczyłyby cennych informacji dotyczących świadomego kształtowania się polityki socjalnej państwa.

Bibliografia

Bielicki T. (1989), *Nierówności społeczne w Polsce w oczach antropologa*, Nauka Polska, Warszawa.

- Charzewski J. (2003), *Aktywność fizyczna dzieci z dwóch skrajnych warstw społecznych*, „Wychowanie Fizyczne i Sport”, Warszawa.
- Dencikowska B., Dencikowski D., Dencikowska A. (2010), *Uwarunkowania społeczne samooceny aktywności fizycznej chłopców*, „Lider”, nr 3.
- Drabik J. (2009), *Aktywność fizyczna czy aktywność ruchowa*, *Antropomotoryka*, AWF, Kraków.
- Eurofit (1989), *Europejski test sprawności fizycznej*, AWF, Kraków.
- Kozera M., Żarów R. (2012), *Aktywność i sprawność fizyczna - młodzieży licealnej LO nr 2 w Jaworznie*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne”.
- Malinowski A., Bożilow W. (1997), *Podstawy antropometrii. Metody, techniki, normy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Łódź.
- Przewęda R., Dobosz J. (2003), *Kondycja fizyczna polskiej młodzieży*, AWF, Warszawa.
- Przewęda R. (1998), *Rozwój somatyczny i motoryczny*, WSiP, Warszawa.
- Wolański N. (2005), *Rozwój biologiczny człowieka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- World Health Organization (2007), *Integrated prevention of noncommunicable diseases. Draft global strategy on diet, physical activity and health*, EB113/44, Geneva.
- Zadarko-Domaradzka M., Tłałka E., Sobolewski M. (2007), *Społeczno-kulturowe uwarunkowania aktywności ruchowej młodzieży gimnazjalnej Sanoka*, „Przegląd Naukowy Kultury Fizycznej Uniwersytetu Rzeszowskiego”, Zeszyt 2, Tom IX.

The Socio-Economic Environment and the Level of Physical Development of Boys in Secondary Schools of the Podkarpackie Province

Summary

The work was to characterise the socio-economic environment and its impact on the physical development of boys aged upper secondary education from the Podkarpackie Province. Studies were carried out in 2015 in the Podkarpackie region. The research group was comprised of 281 boys. Studies included a diagnostic survey on the socio-economic environment of boys as well as anthropometric measurements and attempts of motor skills. For the characteristics and the capacity, there were calculated the arithmetic mean, standard deviation and the Pearson's coefficient of variation. The analysis of the socio-economic status has been made in accordance with the suggestions of Bielecki (1998) on the basis of a survey which involved the level of education of parents, the nature of their profession, and the number of children in the family. Each question was ranked from 0 to 4; one can get up to 18 points. On the basis of the scores, the whole test population was divided into three groups:

- with high socio-economic status (SES)
- with average SES
- with low SES.

Assessment of somatic cell's structure was based on anthropometric measurements of height and weight. The results were used to calculate II Quetelet (BMI). Physical fitness was assessed on the basis of the selected motor skills - speed of the upper limbs and lower limbs' power. To assess the abilities mentioned above there were selected attempts from the test EUROFIT (Eurofit 1998). The test results show a significant impact of the socio-economic status differences in physique - height, body weight and II Quetelet

index. However, there is no clear relationship between SES and fitness test. The group with low SES obtained better results from their colleagues in the group of medium SES. The research of the impact of the socio-economic status on the physical development of adolescents should be based on additional criteria, namely access to work, the income per family member taking into account all sources of income, and similar factors on the basis of which one can accurately assess the stratification of the society. Tracking these changes is important primarily for this reason that provides valuable information about the conscious shaping of the social policy of the country.

Key words: socio-economic status, physical development, construction of the somatic structure, motor skills.

JEL codes: O15

Социально-экономическая среда и уровень физического развития юношей из средних школ Подкарпатского воеводства

Резюме

Цель исследовательской статьи – дать характеристику социально-экономической среды и ее влияния на физическое развитие юношей в среднешкольном возрасте с территории Подкарпатского воеводства. Обследования провели в 2015 г. Исследовательскую группу составлял 281 юноша. Обследования охватывали диагностический зондаж, касающийся социально-экономической среды юношей, а также антропометрические измерения и избранные пробы моторных способностей. Для указанных свойств и способностей рассчитали среднее арифметическое значение, стандартное отклонение и коэффициент вариации Пирсона. Анализ социально-экономического статуса провели в соответствии с указаниями Белецкого (1998) на основе анкеты, которая касалась образования родителей, характера выполняемой профессии и числа детей в семье. Каждый вопрос получал баллы в пределах 0-4; максимально можно было получить 18 баллов. На основе полученных баллов всю обследуемую совокупность разделили на три группы:

- с высоким социально-экономическим статусом (СЭС),
- со средним СЭС,
- с низким СЭС.

Оценку соматической структуры провели на основе антропометрических измерений высоты и массы тела. Полученные результаты послужили для расчета индекса П Кетеле (ИМТ). Физическую форму оценили на основе избранных моторных способностей – скорости движения верхних конечностей и мощности нижних конечностей. Для оценки указанных способностей послужили избранные пробы из теста EUROFIT (Eurofit 1998). Результаты обследований указывают значительное влияние социально-экономического статуса на отличия в телосложении – высоте, массе, а также в индексе П Кетеле. Невозможно однако однозначно установить зависимость между СЭС и физической формой обследуемых. Группа с низким СЭС получила лучшие результаты, чем коллеги из группы со средним СЭС. Изучение влияния социально-экономического статуса на физическое развитие молодежи следует основать на дополнительных критериях, напр. доступности работы или же дохода на одного члена семьи с учетом всех источников доходов, на основе

которых можно точно оценить расслоение общества. Наблюдение за этими изменениями важно прежде всего потому, что оно предоставляет ценную информацию о сознательном формировании социальной политики государства.

Ключевые слова: социально-экономический статус, физическое развитие, соматическая структура, моторные способности.

Коды JEL: O15

Artykuł nadesłany do redakcji w maju 2017 roku

© All rights reserved

Afiliaje:

dr Monika Drozd
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Wychowania Fizycznego
Katedra Nauk o Człowieku

dr Patrycja Żegleń
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Wychowania Fizycznego
Katedra Turystyki i Rekreacji

dr hab. Sławomir Drozd, prof. UR
dr hab. Marian Rzepko
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Wychowania Fizycznego
Katedra Sportu

dr Marcin Obodyński
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Wychowania Fizycznego
Katedra Nauk Przyrodniczych
ul. Towarnickiego 3
35-959 Rzeszów
e-mail: drozdmonika@wp.pl
e-mail: pzeglen@ur.edu.pl
e-mail: slawek.drozd@op.pl
e-mail: marianrzepko@poczta.onet.pl
e-mail: marcinobod@poczta.onet.pl